

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. Розглянуто питання щодо формування облікової політики підприємств України та надано пропозиції щодо можливих шляхів покращення облікової політики підприємств. Уточнено сутність поняття "облікова політика підприємства" та визначено її призначення з метою ефективного використання в теорії та практиці вітчизняного бухгалтерського обліку.

Аннотация. Рассмотрены вопросы формирования учетной политики предприятий Украины и предоставлены предложения относительно возможных путей улучшения учетной политики предприятий. Уточнена сущность понятия "учетная политика предприятия" и определено ее назначение с целью эффективного использования в теории и практике отечественного бухгалтерского учета.

Annotation. The problems of forming the accounting policy of Ukrainian enterprises were investigated and suggestions for possible improvements in the accounting policy were provided. The essence of the concept of enterprise accounting policy was specified and its purposes were identified in order to effectively use the theory and practice of national accounting.

Ключові слова: облікова політика, наказ про облікову політику, організація обліку, бухгалтерський облік.

Організація роботи підприємства та облікового процесу починається з формування облікової політики. Ретельно продумана облікова політика забезпечує ефективну фінансово-господарську діяльність підприємства, а також максимальний ефект від ведення обліку. Основою для прийняття рішень про облікову політику має бути формування повної, достовірної, правдивої інформації, яка максимально ефективно розкривала б інформацію про діяльність підприємства для зацікавлених осіб – користувачів.

Питання формування та реалізації облікової політики підприємств знайшли відображення в працях таких вчених, як: Білухи М. Т., Бутинця Ф. Ф., Кірейцева Г. Г., Кіндрацької Л. М., Кузьмінського Ю. А., Кужельного М. В., Лінника В. Г., Пушкаря М. С., Сопка В. В., Швеця В. Г. Незважаючи на їх здобутки, все ще залишаються невизначені деякі питання.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних аспектів формування облікової політики підприємств та шляхів її вдосконалення.

Завдання дослідження: розглянути особливості формування облікової політики підприємств, уточнити сутність поняття "облікова політика підприємства" та її призначення з метою ефективного використання в теорії та практиці вітчизняного бухгалтерського обліку.

Об'єктом дослідження є особливості формування облікової політики підприємств.

Предметом дослідження є облікова політика підприємств.

Облікова політика є невід'ємною складовою процесу організації обліку на підприємстві. Саме від правильної організації облікової політики залежить подальша діяльність суб'єкта господарювання, ефективне використання ресурсів та отримання максимального прибутку в результаті своєї діяльності.

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" (далі Закон) облікова політика є сукупністю принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання фінансової звітності [1].

Термін "облікова політика" (англ. *accounting policies*) офіційно почав використовуватись у міжнародній практиці з 1973 року, з'явившись у МСБО 1 "Розкриття облікової політики" та МСБО 5 "Інформація, яка підлягає розкриттю у фінансових звітах". З 1997 року діє новий МСБО 1 "Подання фінансових звітів", виданий на базі цих стандартів, який містить вимоги до розкриття інформації в облікових політиках [2]. Варто відзначити також МСБО 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки", що розкриває відповідні питання [3], а також Концептуальну основу до міжнародних стандартів, що містить вимоги щодо розкриття облікової інформації та практичні рекомендації із застосування стандартів, сприяє гармонізації стандартів бухгалтерського обліку та процедур, пов'язаних із висвітленням облікової політики у фінансових звітах.

У практиці українських бухгалтерів термін "облікова політика" набув поширення у кінці 80-х років минулого століття як переклад поданого в міжнародних стандартах, а з 1999 року цей термін був офіційно запроваджений Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні". Окремого єдиного нормативного документа з питань регулювання облікової політики – обрання, застосування, оформлення, внесення змін, відображення у фінансовій звітності – в Україні немає.

У чинних документах державного регулювання відсутні чіткі вимоги щодо змісту облікової політики, ступеня деталізації інформації, форми її документального оформлення. Як наслідок, розкриття облікової політики у Примітках до річної фінансової звітності не відображає її суті.

Визначена облікова політика оформлюється документально у вигляді Наказу про облікову політику, який передбачає в основному такі розділи: організація роботи бухгалтерської служби; методика бухгалтерського обліку; організаційно-технічні аспекти організації обліку.

Але законодавчо затверджені форми наказу про облікову політику не існують. Наказ складається в довільній формі, відповідно до діяльності підприємства, форми власності, цілей підприємства.

Наказом є правовий акт, який видається керівником підприємства, організації, установи на правах єдиначальності і в межах своєї компетенції для вирішення основних та оперативних завдань, які поставлено перед даним підприємством [4]. Даний Наказ є розпорядчим та впливає на фінансовий результат господарської діяльності підприємства, йому притаманні такі основні ознаки: формулювання та прийняття даного документу з дотриманням певних правил; має документальне закріплення, визначає правила поведінки для певних осіб, у ньому сформульовано методи оцінки та визначено умови їх реалізації [5].

При визначенні, якою буде облікова політика, необхідно використовувати проектні матеріали бухгалтерського обліку, тобто графіки документообігу, посадові інструкції, проекти автоматизованого обліку, плани щодо організації бухгалтерського обліку. Важливе значення набуває використання установчих документів, у яких зазначені основні засади побудови господарської та організаційної діяльності підприємства.

Під час формування облікової політики підприємство згідно з Законом України та П(С)БО повинні враховувати такі фактори, як:

форма власності та організаційно-правовий статус підприємства, котрі зумовлюють особливості обліку відповідно до системи управління, форми контролю та звітності;

діюча система оподаткування – цей фактор істотно впливає під час формування облікової політики, бо облік розрахунків за податками та платежами складає загальну систему податкового обліку підприємства, який у фінансово-господарській діяльності підприємства є важливим фактором. Податкове законодавство впливає на принципи, методи, прийоми ведення обліку на підприємстві;

питання фінансово-господарського розвитку – внутрішній чинник, який впливає на облікову політику. Оскільки включає потенціал виробництва та подальшого розвитку підприємства, тактичні та стратегічні підходи для розвитку підприємства, інвестиційні засоби та основні засади, які повинні бути враховані при формуванні облікової політики;

технічне оснащення управління – від рівня автоматизації залежить вибір форми ведення бухгалтерського обліку, що сприяє обліковому процесу з найменшими витратами;

ефективність системи інформаційного забезпечення підприємства, тобто раціональні та обґрунтовані заходи дозволяють внутрішнім та зовнішнім користувачам своєчасно отримувати повну та якісну інформацію;

кваліфікація кадрів підприємства – від чисельності, структури апарату управління, кваліфікаційного рівня працівників залежить робота підприємства;

розміри діяльності підприємства – формування облікової політики повинно враховувати показники діяльності підприємства, організаційну структуру підприємства: наявність відділів, філіалів та інші фактори.

Тобто формування облікової політики, враховуючи зазначене, сприяє уникненню помилок у фінансовій звітності, особливо якщо підприємство складається зі значної кількості структурних підрозділів, тому формування методики облікової політики актуальне. Проте необхідно пам'ятати, що під час складання облікової політики можна керуватися не тільки професійним судженням, але й існуючим законодавством та нормативними документами.

Питання, які виникають безпосередньо під час розробки та реалізації облікової політики, так чи інакше, стосуються нормативної бази: по-перше, через обмеженість нормативної бази. Існуюче бухгалтерське та податкове законодавство, яке визначає принципи, методи, прийоми бухгалтерського обліку, недосконале та вузько направлене, що не дозволяє вирішити велику кількість питань за допомогою облікової політики. По-друге, в існуючій нормативній базі немає рекомендацій щодо відображення в обліку і звітності окремих господарських ситуацій – рішення, які приймаються

на підприємстві, не мають об'єктивного підґрунтя, не всі питання можуть вирішуватися за допомогою облікової політики, оскільки не входять до її завдань. Такими ситуаціями можуть бути: питання комерційної таємниці підприємства, зміни облікових оцінок, розкриття у фінансовій звітності положень облікової політики та ін.

Вибираючи той чи інший метод обліку в обліковій політиці необхідно враховувати раціональність ведення бухгалтерського обліку, тому доцільно спочатку розробити план певних наслідків застосування різних варіантів. Узагальнюючи наведене, на підприємстві формувати облікову політику необхідно поетапно, враховуючи на кожному етапі такі питання: визначення завдань використання об'єктів бухгалтерського обліку, щодо яких буде розроблена облікова політика; ретельне дослідження та оцінка факторів, які впливатимуть на здійснення вибору принципів, методів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності; ідентифікація даних принципів і методів з умовами діяльності підприємства та запитаними користувачів звітної інформації; на останньому етапі безпосередньо оформлюється дана облікова політика відповідно до вимог.

Удосконалення облікової політики має рухатися шляхом актуалізації облікової політики та підвищення її якості. Актуалізація облікової політики є нічим іншим як приведення її відповідно до законодавства, що змінюється, та бізнесовими процесами. Що ж стосується якості облікової політики, то необхідно її підвищувати за такими критеріями, як: економічна доцільність, повнота, неупередженість облікової політики, несуперечливість законодавчій базі, раціональність методів обліку, відповідність цілям компанії та автоматизації обліку. Саме на керівників підприємства покладають відповідальність за формування облікової політики, проте на цьому завдання керівника не обмежуються. Керівництво повинне постійно здійснювати контроль за дотриманням облікової

політики, а також її вдосконалювати, що потребує додаткового навчання осіб, які відповідальні за застосування облікової політики, необхідно простежувати зміни в законодавстві, інформувати працівників про зміни в обліковій політиці та ін.

Отже, формування облікової політики – непростий процес, що вимагає наявності організаційних, технічних, кадрових можливостей та він не закінчується після затвердження Наказу про облікову політику, а продовжується аж до моменту припинення діяльності підприємства.

На сьогодні власники не приділяють належної уваги формуванню облікової політики, що негативно впливає на обліковий процес і визначення фінансових результатів. Керівники повинні ефективно налагоджувати аналітичну роботу на підприємстві, що дозволить робити аналіз і використовувати його результати, особливо для формування власної

особливої облікової політики. Окрім того, з метою вдосконалення облікової політики на підприємстві при її розробці необхідно керуватися плановими обліковими проектними документами та розробляти її поетапно, оптимізуючи процес.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>. – Назва з екрану. 2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 "Подання фінансових звітів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>. – Назва з екрану. 3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках і помилки" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 4. Облікова політика : навч. посібн. / В. М. Савченко, О. В. Пальчук, Л. В. Саловська та ін. ; за ред. Г. М. Давидова. – К. : Знання, 2010. – 479 с. 5. Івченко Л. В. Концептуальні засади облікової політики / Л. В. Івченко // Фінанси, облік і аудит : збірник наукових праць. – 2009. – № 14. – С. 246–256. 6. Щирба М. Документальне оформлення облікової політики підприємства / М. Щирба // Економічний аналіз. Науковий збірник. – 2008. – № 2 (18). – 405 с. 7. Хомин О. П. Облікова політика в контексті методологічного обґрунтування сутності дефініцій [Електронний ресурс] / О. П. Хомин. – Режим доступу : <https://docs.google.com>. – Назва з екрану.